

Cuprins

Prefață de Claudiu Degeratu	5
Avertisment	13
Prolog – RUPTURA	15
Introducere.....	21
Partea întâi – ERA KIM IL SUNG	43
Capitolul 1 – <i>Originile prezentului: o țară chinuită</i>	45
Capitolul 2 – <i>Eliberarea și ocupația (1945–1950)</i>	65
Capitolul 3 – <i>Noua ordine și revoluția socială</i>	97
Capitolul 4 – <i>Spre despotism</i>	125
Capitolul 5 – <i>Autocrația patriotică</i>	196
Capitolul 6 – <i>„Republica” neamului Kim</i>	280
Partea a doua – ERA KIM JONG IL.....	387
Capitolul 7 – <i>Un nou „marș forțat”</i>	393
Capitolul 8 – <i>„A doua republică”</i>	432
Capitolul 9 – <i>Mutația secretă</i>	499
Capitolul 10 – <i>Statul-gherilă și mizele geopolitice</i>	567
Capitolul 11 – <i>Către sfârșitul erei Kim Jong Il</i>	649

Partea a treia – AL TREILEA KIM	665
Capitolul 12 – Moștenitorul „țării lui Kim Il Sung”	669
Capitolul 13 – Consolidarea puterii depline	682
Capitolul 14 – Pragmatismul economic și necunoscutele lui	699
CONCLUZIE	737
<i>Mulțumiri</i>	765
<i>Bibliografie</i>	767
<i>Postfața autorului la ediția în limba română</i>	831

Capitolul 4

Spre despotism

După armistițiu, Kim Il Sung va prezenta războiul drept „o luptă defensivă” care s-ar fi încheiat cu „o victorie totală”. În realitate, a fost un război dezastruos, dacă ne gândim la pierderea de vieți omenești și distrugerii. Mai ales în Nord, unde orașele au fost făcute scrum. În plan militar, după trei ani de lupte înverșunate, beligeranții s-au întors practic la pozițiile din iunie 1950. Responsabilitățile pentru această dramă au amplificat opozițiile din sânul Partidului Muncii și au intensificat criticile la adresa lui Kim Il Sung. Dar acesta a știut să preschimbe această înfrângere militară într-o victorie politică: consolidându-și controlul asupra partidului, își va elimina adversarii prin epurări succesive care vor continua până la sfârșitul următorului deceniu.

Conflictul nu a evoluat cum se așteptau, iar Pyongyangul a pierdut inițiativa militară care, în urma intervenției voluntarilor chinezi în octombrie 1950, a fost preluată de generalul Peng Dehuai, erou pitoresc al luptei anti-japoneze, care a făcut din acest război o „problemă personală”¹. Ofensiva militară lansată

¹ Va fi acuzat de Zhou Enlai că „a dat dovadă de șovinism de mare putere” față de Kim Il Sung (care nu va uita niciodată afrontul), înainte de a fi victima unei epurări pentru culpa de a se fi opus „Marelui Salt Înainte”. Arestat și agresat în timpul Revoluției Culturale, moare în 1974.

de Kim Il Sung răspundea ambiției lui de a reunifica peninsula prin forță, ceea ce i-ar fi întărit poziția. A reușit, dar în cu totul alt context.

Dacă evoluția internațională (destalinizarea, apoi conflictul sino-sovietic) l-a pus în dificultate, i-a oferit, în egală măsură, și o marjă de manevră. Intrarea în scenă a Chinei, care a sărit în ajutorul RPDC la ananghie, schimba datele interne, slăbind influența Moscovei și a trupelor prosovietice. Prezența trupelor chineze până în 1958 și contactele directe (fără translator) ale lui Kim Il Sung cu conducătorii de la Beijing au avut o mare influență asupra orientării regimului. Moartea „tăicuțului neamurilor” (martie 1953) și critica cultului personalității au furnizat argumente adversarilor lui. Dar conflictul sino-sovietic i-a permis ca, printr-o pendulare abilă, să se desprindă de sub influența acestor mentori arogându-și o dublă legitimitate (revoluționară și naționalistă), ridicând gherila la rang de unică tradiție revoluționară și propovăduind independența națională.

RPDC va trece de la un comunism de sorginte sovietică, la un despotism comunist autonom. După ce și-a eliminat adversarii politici și s-a sustras intervenționismului URSS, apoi al Chinei, Kim Il Sung a lansat mișcări de mobilizare în masă, cerând populației sacrificii enorme, dublate de epurări. Regimul va boteza această perioadă „al doilea marș forțat”¹.

Prudența lui în conducerea războiului a stat la originea diferendelor cu coreenii, care ar fi vrut ca armata chineză să elibereze toată peninsula, în vreme ce Peng Dehuai era partizanul unei avansări limitate, pentru a se evita extinderea conflictului.

¹ Expresia este simptomatică pentru sistemul de referință al regimului: gherila. Folosită ca o metaforă a luptei înverșunate, a solidarității morale între partizani, ea evocă un devotament patriotic fără limite. Primul „marș forțat”, numit „marșul anevoios” (*konan ui haengun*) din biografia lui Kim Il Sung a lui Baik Bong (BONG, 1973, vol. I, pp. 403 *sqq.*) a fost cel al partizanilor din timpul retragerii în Siberia în iarna 1938–1939, pentru a

Lupta pentru putere se duce în ruine

După recucerirea Pyongyangului de forțele comuniste la 5 și 6 decembrie 1950, apoi a întregului teritoriu, și după luptele de la nord de paralela 38, frontul s-a stabilizat: acest război de poziții („zidul uman”, după cum spuneau chinezii) a fost însoțit de bombardarea intensă a nordului peninsulei: Chongjin, Sinuiju și Wonsan au fost practic rase de pe fața pământului. Cât despre Pyongyang, nici acesta nu era decât un morman de ruine: locuitorii care au mai rămas aici (cam 10% din 500 000) duceau o „viață de oameni ai cavernelor” în adăposturi subterane.¹ Raidurile aeriene americane cu napalm din vara lui 1952 (32 500 t) au sfârșit prin a face orașul praf și pulbere. Doar în 29 august cele 1 400 de intervenții ale bombardierelor americane au făcut 6 000 de morți. La semnarea armistițiului, trei sferturi din capitală era distrusă. „Zidurile prăbușite formau mormane de moloz într-o mizerie sinistră. Nu se mai vedea urmă de stradă [...] șinele de tramvai erau smulse din pământ, iar stâlpii de iluminat erau doborâți peste ruine. În asfalt se căscau numai cratere de bombe, iar străzile erau acoperite de resturi de tot felul și de membre omenești smulse”, relatea

scăpa de ofensiva japoneză. Această epocă este reprezentată pe unul dintre basoreliefurile de pe dealul Mansu, care domină Pyonyangul. Formula va reapărea în perioada de criză, când țara se va vedea confruntată cu o nouă încercare: foametea din cea de-a doua jumătate a anilor 1990. Ea vizează să sublinieze o continuitate între epopeea revoluționară și sacrificiile cerute de situația prezentă: poporul este chemat să dea dovadă de aceeași solidaritate morală ca și partizanii în timpul marșului lor în gerul siberian.

¹ După avocatul britanic Jack Gaster, care a fost la Pyongyang la începutul lui 1952, *apud* HALLIDAY și CUMINGS, 1988, p. 172. Școli, spitale, uzine, administrații, toate erau dărâmate. Cum bombardamentele „care vizau să epuizeze populația” aveau loc ziua, reparațiile se făceau noaptea, „cu o viteză fenomenală”. Kim Il Sung și guvernul lui erau ascunși într-un buncăr subteran. Despre aceste distrugerii, vezi SPRINGER, 2010.

Andrei Frodov pentru magazinul *New Times*.¹ Între raiduri, locuitorii trăiau cu spaima explodării bombelor cu efect întârziat. În mai 1952, Pyongyangul nu mai era un oraș: era „o întindere de ruine”². US Air Force a aruncat în total 635 000 t de bombe asupra Coreei (mai mult decât în timpul Războiului din Pacific). Toate câte s-au realizat de la eliberare erau acum praf și pulbere. Raidurile americane au stat la originea unui sentiment durabil de amenințare, întreținut, desigur, de propagandă, dar pe care nu trebuie să facem greșeala de a-l subestima.³

În ciuda bombardamentelor, în zonele rurale viața continua de bine, de rău în „casele-tranșee”⁴, cu toate că turmele de animale fuseseră decimate. În 1951, distrugerilor provocate de aviația americană s-au adăugat intemperiiile, care au distrus recolte. Țăranii duceau lipsă de semințe și îngrășămintele. Femeile își asumau acum îndatoririle care fuseseră odinioară ale bărbaților, morți sau plecați pe front: în perioada de după semnarea armistițiului, ele reprezentau două treimi din mâna de lucru din agricultură.⁵ Soldați, studenți, muncitori și voluntari chinezi s-au mobilizat cu toții pentru însămânțat și recoltat. „Penuria alimentară și dezastrul generalizat au rămas acute în timpul negocierilor pentru armistițiu și multă vreme după aceea.”⁶ Populația ducea lipsă de toate cele necesare traiului zilnic și, în scurt timp, va fi afectată și de o recrudescență a bolilor sărăciei: în ultimele șase luni ale războiului, tuberculoza a făcut

¹ *Apud* SPRINGER, 2003, p. 21; vezi și introducerea lui Balázs Szalontai la SPRINGER, 2003.

² ROY, 1972, p. 499.

³ ARMSTRONG, 2013, p. 31.

⁴ COLLARD, 1954.

⁵ SZALONTAI, 2005, p. 43. Populația RPDC (de 9 600 000 de locuitori în 1949) va scădea cu cel puțin 1 milion de locuitori în timpul războiului (EBERSTADT și BANISTER, 1992, p. 32).

⁶ SCALAPINO și LEE, vol. I, 1972, p. 421.

mai multe victime decât bombardamentele.¹ În ciuda apelurilor la patriotism, începea să se facă simțită o criză de încredere, care va accentua antagonismele din sânul Partidului Muncii.

Odată teritoriul recucerit, puterea s-a ocupat de recăștigarea populației: în câteva luni, aceasta trecuse de la un regim controlat de comuniști la ocupația forțelor ONU, înainte de a se întoarce sub jugul celor dintâi. În această confuzie, loialitatea față de partid a avut de suferit mai ales în rândul țăranilor, după cum o arată anchetele conduse de forțele americane, care aveau acolo un teren privilegiat pentru a studia psihologia comuniștilor. Mulți au crezut că aceștia nu vor mai reveni. În timpul scurtei ocupații (din septembrie în noiembrie), forțele aliate au procedat la interogatorii în forță. Cei care au vorbit (și alții, bănuți sau denunțați) au fost executați. Decimat de lupte, Partidul Muncii a fost afectat și de aceste execuții sumare ale presupușilor colaboratori. Pentru a stimula loialitatea și pentru a combate defetismul, a fost intensificată adulara lui Kim Il Sung: *Rodong Singmun* va sărbători cea de-a patruzecoa aniversare la 15 aprilie 1952 printr-un panegiric. În ciuda acestui unanimism de fațadă, luptele interne au început. În decembrie 1952, ele degenerază în luptă pe față: o campanie lansată împotriva fașionalismului va duce la primele mari epurări. Partidul începea „să-și devoreze adepții”.

Îndepărtarea „comuniștilor din interior”

La Plenara Comitetului Central din 21 decembrie 1950 de la Kanggye (oraș din apropierea frontierei cu China), acolo unde s-au retras conducătorii nordiști, un Kim Il Sung disperat căuta responsabili pentru dezastrul militar.² Admițând că intervenția americană a schimbat datele problemei și că trupele

¹ După alte surse diplomatice maghiare citate de SZALONTAI, 2005, p. 44.

² SUH, Dae-sook, 1988, p. 122.

nord-coreene au fost nevoite să bată în retragere, s-a lansat într-un atac la adresa cadrelor delăsătoare și a generalilor indisciplinați. Mai multe personalități ale regimului au rămas fără funcții. Ele vor fi reintegrate ulterior (cu excepția generalului Kim Mu Chong, erou al grupului de la Yan'an). Însărcinat să apere Pyongyangul, a fost nevoit să se retragă fără luptă, considerând că orașul nu putea fi apărat. Dat afară și devastat, va muri peste câteva luni în China.

Kim Il Sung era prea slăbit pentru a lansa o ofensivă frontală împotriva facțiunilor prosovietice și prochineze fără a risca o intervenție a Moscovei sau a Beijingului. În schimb, putea să își neutralizeze individual potențialii rivali din fiecare grup: după Kim Mu Chong, a venit rândul lui Ho Ka I, figură eminentă a coreenilor sovietici și numărul trei în ierarhia regimului. El a fost însărcinat de Kim Il Sung să verifice loialitatea membrilor partidului după recucerirea teritoriului. Ho Ka I era partizanul unui partid de avangardă, în vreme ce Kim Il Sung promova un partid de mase, cu gândul ascuns de a reduce influența adepților comuniștilor din interior, înecându-i într-un val de nou-veniți. La a IV-a Plenară a Comitetului Central (noiembrie 1951), Ho Ka I a fost dat afară. Țintă a unor noi critici în iunie 1953, el se sinucide (sau este asasinat) pe 2 iulie.¹

În căutarea lui de țapi ispășitori, Kim Il Sung înțelegea să se debaraseze, într-o primă etapă, de comuniștii din interior, dintre care Ho Ka I îi era cel mai aproape. Mai mult decât diferențele asupra concepției partidului, această conivență a fost, fără doar și poate, adevăratul motiv al eliminării sale. Comuniștii din interior constituiau o amenințare pentru Kim Il Sung: aveau legitimitatea istoriei, iar conducătorul lor, Pak Hon Yong, întruchipa curentul major al mișcării comuniste coreene. Vicepreședinte al

¹ Despre circumstanțele misterioase ale morții sale, vezi LANKOV, 2002, pp. 149–153.

Comitetului Central și ministru de externe, avea o statură care îl punea în umbră pe Kim Il Sung, pe care îl criticase de altfel în timpul Plenarei din decembrie 1950 de la Kanggye.

Încă din 1945, partizanii îi priveau cu neîncredere pe comuniștii din interior, estimează un diplomat maghiar în 1951.¹ O antipatie accentuată de întorsătura pe care a luat-o războiul: o insurecție în Sud în urma intervenției militare a Nordului a fost unul dintre argumentele cu care Kim Il Sung l-a convins pe Stalin să accepte ca RPDC să treacă la ofensivă. Dar insurecția așteptată nu s-a produs, iar comuniștii din interior au fost acuzați de partizani că au judecat greșit situația și se află la originea acestui dezastru.² Eliminarea lor însemna decapitarea rețelelor comuniste din Sud, dar dat fiind eșecul tentativei de reunificare prin forță, rolul comuniștilor din interior se diminuase, iar Kim Il Sung nu mai avea niciun motiv să îi menajeze. Un complot real sau închi-puit a slujit drept pretext pentru eliminarea lor.

La a V-a Plenară a Comitetului Central (decembrie 1952), Kim Il Sung s-a lansat într-o diatribă împotriva facționalismului, fără a numi pe cineva anume. Apoi au circulat zvonuri despre pregătirea unei lovituri de stat. În martie și aprilie anul viitor, zeci de „conspiratori” aparținând grupului comuniștilor din interior, dintre care unii ocupau funcții înalte în partid sau în aparatul de stat, au fost arestați. Crușat provizoriu, lui Pak Hong Yong i s-a fixat domiciliu forțat.³

¹ SZALONTAI, 2005, p. 41.

² Unul dintre factorii aflați la originea războiului, avansează Suh Dae-sook, e posibil să fi fost rivalitatea dintre Kim Il Sung și comuniștii din interior. Pak Hon-yong era mai favorabil unei insurecții în Sud decât unei intervenții militare, dar arestarea, în martie 1950, a doi dintre principalii lui agenți i-a năruit speranțele și a trebuit să se alinieze poziției lui Kim Il Sung, care preconiza o acțiune militară (SUH, Dae-sook, 1988, p. 121).

³ Divergențele de opinie asupra încetării ostilităților au cântărit sau nu în epurarea comuniștilor din interior? Aceștia s-au opus unui

Postfața autorului la ediția în limba română

De la venirea la putere a lui Kim Jong Un în 2011, Republica Populară Democrată Coreeană (RPDC) a cunoscut transformări profunde atât din punct de vedere economic și social, odată cu apariția unui sistem hibrid, care combină dirijismul cu inițiativele private, cât și din punct de vedere politic, înzestrându-se cu capacități nucleare și balistice care fac din ea, de facto, o putere nucleară.

Așa cum s-a întâmplat de-a lungul întregii sale istorii de după războiul fratricid care a sfâșiat peninsula, aceste transformări au fost punctate de faze de tensiune și, apoi, de relaxare relativă, urmate de o nouă cufundare într-o perioadă de încordare și incertitudine, lucru care s-ar putea întâmpla și odată cu intrarea în funcțiune, în SUA, a administrației democratului Joe Biden la începutul anului 2021.

În cei zece ani de exercitare a puterii, Kim Jong Un a căutat în primul rând (2012–2014) să-și creeze o imagine diferită de cea a tatălui său, pătată de foametea din a doua jumătate a anilor 1980, și mai apropiată de cea prietenoasă a bunicului său, Kim Il Sung. În același timp, și-a consolidat poziția printr-o serie de epurări în cadrul ierarhiei armatei și a Partidului Muncii, marcate de execuția (în 2013) a unchiului său

prin alianță Jang Song Thaek (urmată, în 2017, de asasinarea, pe aeroportul din Kuala Lumpur, a fratelui său vitreg, Kim Jong Nam, care l-ar fi putut face de rușine, făcând și el parte din „linia de la Muntele Paektu”). Apoi, din 2016, a accelerat dezvoltarea programelor nucleare și balistice, pentru a începe apoi o ofensivă diplomatică (2018–2019) menită să slăbească presiunea sancțiunilor internaționale reînnoite după o fază de tensiune acută în 2017.

În cei trei ani care au precedat această întrerupere a confruntării, regimul și-a consolidat arsenalul defensiv prin miniaturizarea și diversificarea armelor nucleare, precum și prin îmbunătățirea preciziei rachetelor. În 2016, acesta a pus la punct o armă termonucleară miniaturală, multifuncțională, cu care poate fi echipată o rachetă balistică intercontinentală (intercontinental ballistic missile, ICBM). La sfârșitul anului următor, a efectuat, în septembrie, al șaselea test nuclear subteran, comparabil ca putere cu bomba cu hidrogen, apoi, în noiembrie, un test cu o rachetă cu rază lungă de acțiune, capabilă să ajungă pe teritoriul nord-american, demonstrând astfel existența unor noi capacități balistice intercontinentale.

Condamnate de Consiliul de Securitate al ONU, aceste două teste au făcut ca sfidarea nucleară a Coreei de Nord să treacă la un nivel superior: RPDC devenea de facto o putere nucleară. A urmat un nou val de tensiune, marcat de escaladarea disputei verbale cu SUA care a creat pericolul unei intervenții militare. Kim Jong Un a ieșit întărit din această criză. Își atinsese obiectivul: operaționalizarea capacităților nucleare din Coreea de Nord și, astfel, credibilizarea puterii sale de descurajare. Putea să se angajeze într-o altă ofensivă, diplomatică de data aceasta, profitând de venirea la putere la Seul a președintelui Moon

Jae-in, favorabil reluării dialogului intercoreean și a discuțiilor dintre Pyongyang și Washington.

„Luna de miere” dintre Donald Trump și Kim Jong Un

Jocurile Olimpice de Iarnă de la Pyongchang (februarie 2018) au fost un prilej de consolidare a apropierii dintre cele două Corei, marcat de prezența, la ceremonia de deschidere, a lui Kim Yo Jong, sora mai mică a lui Kim Jong Un. O prezență extrem de simbolică: era prima oară când un descendent direct al liniei de la Muntele Paektu, nepoata lui Kim Il Sung, vizita Seulul. Tânăra femeie a fost chemată ulterior să joace un rol important, mai întâi în culise, apoi pe față, în politica de comunicare a regimului.

Încălzirea relațiilor dintre cele două Corei, consacrată la scurt timp de Declarația de la Panmunjom (aprilie 2018), adoptată în urma întâlnirii dintre Moon Jae-in și Kim Jong Un, urma să deschidă calea reluării discuțiilor dintre Pyongyang și Washington. Datorită activității intense de mediere desfășurate de președinte, primul summit dintre un președinte al SUA și conducătorul RPDC a avut loc la Singapore în iunie. O întâlnire istorică între cei doi înalți demnitari ai unor țări aflate, teoretic, încă în stare de război în absența unui tratat de pace în urma încheierii armistițiului din 1953.

Această întâlnire a făcut posibilă o spectaculoasă scădere a tensiunii în peninsulă. Totuși, în ciuda dialogurilor călduroase dintre cei doi bărbați, diplomația personalizată a lui Donald Trump și Kim Jong Un urma să-și arate în curând limitele. Ea se baza de fapt pe declarații de intenție și nu avea cum să nu se împiedice de diferențe substanțiale la cel de-al doilea summit, care a avut loc la Hanoi în februarie 2019 și care s-a transformat într-un fiasco. În iulie, o altă întâlnire, improvizată, dar extrem de simbolică, petrecută între Donald Trump și Kim